

๑๔. การบรรลุมรรคผลแห่งการปฏิบัติธรรม

To Achieve This Ambitious Practice

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

ในการบรรลุมรรคผลแห่งการปฏิบัติธรรมนั้น คือ ขั้นตอนสำคัญทางสมาธิกับปัญญาในการดับความไม่รู้จริงแห่งวิชาทั้งหลาย [อวิชา ๔-อวิชา ๘] โดยเฉพาะความไม่รู้จริงแห่งวิชาที่รู้เห็นอย่างประจักษ์แจ้งด้วยการเจริญปัจจัยธรรมทั้งหลาย ที่เรียกว่า “ปฏิจสงมฺพบาท ๑๒-ปฏิจสงมฺพป็นนธรรม ๖” [วิชา: จตุปปาตญาณ-ทิพจักขุญาณ หรือ วิปัสสนาญาณ: ปัจจัยปริคคญาณ] หรือในอีกนัยหนึ่ง คือ การได้ปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ยังเห็นด้วย “ญาณทัสสนะ” ในการกำหนดรู้สมุทัยสังข [กิงขาวิตรณวิสุทฺธิ ข้อ ๔ ในวิสุทฺธิ ๖: ธรรมฐิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมมทัสสนะ] ที่ทำให้เกิด “ปัญญาเห็นธรรม-ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักษุ” [โลเกียญาณ] จนสามารถบรรลุถึง “การทูปอุปาทานขันธ ๕” ได้ และข้ามโคตรจากปุถุชนถึง “ความเป็นอริยบุคคล” [ญาณทัสสนวิสุทฺธิ-องค์ความรู้ทั้งหมดในอริยสังข ๔ หรืออริยมรรค] ได้ เพราะความบริสุทธิ์แห่งไตรสิกขา [อริสึตสิกขา-อริจิตตสิกขา-อริปัญญาสิกขา] ในอันดับสุดท้ายโดยปรมัตถ์นั้น คือ การบรรลุความตรัสรู้ถึง “สัจภาวะแห่งนิพพาน” โดยการได้ “สัมมาสัมโพธิญาณ” นั้นเอง ในความสำเร็จอันยิ่งใหญ่แห่งการเจริญภาวนากรรมฐานดังกล่าวนี้ เกิดจากความมูมานะพากเพียรด้วยความอดทนแห่งขันติ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (๑) ปัญญา คือ ความพึงพาตนเอง กับ (๒) กรุณา คือ ความเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ อันแสดงถึง “สัจภาวะแห่งพุทธะ” ด้วย “สัมมาปฏิบัติแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘” นั้น คือ (๑) ความเป็นผู้รู้-อริปัญญา (๒) ความเป็นผู้ตื่น-อริสึต และ (๓) ความเป็นผู้เบิกบาน-อริจิตต์ อันเป็นขั้นสูงสุดในพระธรรมวินัยนี้.

บทความที่ ๗๔ ประจำปี ๒๕๕๕ – การบรรลุมรรคผลแห่งการปฏิบัติธรรม

บุคคลจำนวนมากมีปรารถนาแห่งผลสำเร็จจากการทำงานตามที่ตนวางแผนไว้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะผลลัพท์นั้นจะมากหรือน้อยก็ตาม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับกำลังที่ลงทุนไปทั้งกายและใจ รวมทั้งปัญญาความนึกคิด บางคนจะวัดความสำเร็จเป็นเพียงตัวเลขที่ทำเป็นเงินได้เท่านั้น ส่วนความพอใจหรือความปราโมทย์นั้น ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากสักเท่าไร พอให้มีกินมีใช้ในแต่ละวัน สัปดาห์ เดือน หรือ ปี เป็นต้น เพราะฉะนั้นในความนึกคิดจึงมักแสดงออกเป็น “มโนทุจริต ๓” เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ อภิชฌา พยาบาท และ มิจฉาทิฎฐิ ในทางตรงกันข้ามนั้น การบรรลุมรรคผลแห่งอริยมรรคนั้น ต้องอาศัย “กุศลกรรมบถ ๑๐” เป็นบรรทัดฐานในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง คือ (๑) กายสุจริต ๓ (๒) วชิสุจริต ๔ และ (๓) มโนสุจริต ๓ โดยประพฤติปฏิบัติด้วยการขัดเกลากิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปด้วย “ไตรสิกขา” ได้แก่ อธิศีลสิกขา-อธิจิตตสิกขา-อธิปัญญาสิกขา ข้อประพฤติปฏิบัติเหล่านี้เป็นเรื่องพื้นฐานในชีวิตประจำวันที่ต้องทำให้ได้จนกลายเป็นศีลวัตรที่บริสุทธิ์จริงๆ ไม่ใช่สักแต่ปากพูดอ้างไปเท่านั้น สัตบุรุษผู้เลิศด้วยปัญญาย่อมควบคุมพฤติกรรมของตนได้ด้วย “สติสัมปชัญญะ” คือ “สัมมาสติ” ในการควบคุมอินทรีย์ทั้ง ๖ เหล่านี้ไม่ให้หลงไหลไปตามกิเลสหรือกระแสแห่งโลกธรรม คือ การเป็นผู้มี โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข-โทมนัส-อุปายาส อันเป็นธรรมดาในชีวิต นั่นคือ “ทุกข” โดยมีทั้งสุขและทุกข์คละเคล้ากันไป ไม่ใช่สุขอันเกิดจากการเจริญ “สมถภาวนา” ที่พัฒนามาจาก “ปราโมทย์-ปีติ-ปัสสัทธิ-สุข-สมาธิ” [ธรรมสมาธิ ๕] อันเป็นสภาวะที่เย็นราบรื่นไม่ติดขัดด้วยอุปสรรคทั้งปวงภายในตน กุญแจสำคัญของการเริ่มปฏิบัติธรรมมาจากพื้นฐานดังกล่าวนี้ เพื่อให้หลุดพ้นจากทุกข์แห่งวัฏฏะ คือ “สังสารทุกข์” เมื่อไม่เห็นทุกข์ ก็ย่อมไม่เข้าใจสุข ว่ามีสภาวะแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งทำให้เกิด “สติสัมปชัญญะ” ที่รู้เท่าทันกิเลสที่หมักคองอยู่ในใจพื้นจิตของตน ระงับและกำจัดมันให้หมดไปในที่สุด ในการแยกความแตกต่างระหว่างทุกข์กับสุข [ทุกข์เวทนา-สุขเวทนา] ได้จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก การยอมรับสิ่งทั้ง ๒ อย่าง ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน ก็เท่ากับเป็นการยอมรับสภาวะแห่งสังสารทุกข์ ตามความเพิลิดเพลิดไปกันโลก หมดโอกาสบรรลุ “โลกุตตรธรรม” ในอนาคต การปฏิบัติธรรมที่ดีที่สุด คือ การเฝ้าสังเกต ควบคุม ดูแล สภาวะแห่งจิตของตนให้เป็น “กุศลจิต” ตลอดเวลาอย่างมีความสุข ไม่ใช่ทุกข์ ความสุขสงบทำให้เกิด “ปัญญาเห็นธรรม” ที่ราบเรียบเป็นกุศลด้วย “กรุณาธรรม” นั่นคือ ปัญญาทำให้พิจารณาเห็นตนเองได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม ส่วน “กรุณา” คือ การเสียสละทำให้คนอื่นโดยเทียบเคียงกับตน องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่าง “ปัญญา” [Wisdom] กับ “กรุณา” [Compassion] เรียกว่า “ความสว่างไสวแห่งสติจะเพื่อให้ถึงนิพพาน” นั่นคือ “สันติบทแห่งนิพพาน” จิตที่หลุดพ้นแห่งความว่างเปล่ากลับไปสู่ธรรมชาติดั้งเดิม คือ การก้าวไปถึงความไม่มีอะไรที่ต้องยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวตน “ตัวกู-ของกู” อีกต่อไป การเห็น “ขั้น ๕” แล้วถือมั่นถือครอบใน “ขั้น ๕” ซึ่งทำให้เกิด “โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข-โทมนัส-อุปายาส อันเป็นธรรมดา” โดยต้องเกิด “ปัญญาเห็นธรรมแห่งไตรลักษณ์” โดยพิจารณาว่า สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เป็นสิ่งไม่งามแต่ประการใดอีกเลย ให้ปล่อยวางเสีย โลกทั้งใบเกิดจากการยึดตัวตนในขั้น ๕ คือ “อุปาทานขั้น ๕ เป็นทุกข์” ฉะนั้น

การเห็น “ขันธ ๕” แล้ววาง “ขันธ ๕” ไว้เช่นนั้น ย่อมเป็นสุขเกิดปัญญาเห็นสภาวะธรรม [ปรมัตตสังขะ] ตามที่เป็นจริง เห็นภัยและโทษอันใหญ่หลวงในการเป็นเจ้าของ “ขันธ ๕” ทั้งกองเหล่านั้น คือ “ทุกข์” จากนั้นบุคคลย่อมแสวงหาสิ่งมาบำเรอ “ขันธ ๕” โดยหวังว่าเป็นความสุข โดยประกอบกรรมต่างๆ ด้วย “อกุศลกรรมบถ ๑๐” ขึ้นตอนการทบทวน “ขันธ ๕” ต้องใช้ “สมถพลัง” กับ “วิปัสสนาพลัง” รวมกัน โดยดับกิเลสด้วย “ศีล-สมาธิ-ปัญญา” คือ ถือปฏิบัติด้วย “อริยมรรคมีองค์ ๘” เริ่มด้วยปัญญารักษาศีล ศีลรักษาสมาธิ และสมาธิรักษาปัญญา ใครคิดได้ระลึกได้ ย่อมเกิดปัญญาเห็นสุขได้ แต่ไม่คิดยึดในปัญญาที่เกิดขึ้นนั้น [สังขารแห่งวิถิจิต] เพราะเป็นสังขารธรรมตาม “กฎธรรมชาติ” เพราะสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ล้วนเป็น “อนัตตา” ความไม่ใช่ตัวตน ความว่างเปล่า ความไม่มีอะไร คือ “สูญญตา” [Void] โดยรู้ระลึกได้ด้วยปัญญา คือ “สติสัมปชัญญะ” ไม่ใช่เพราะ “อวิชชา” [Ignorance] หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เจริญภาวนาด้วย “โยนิโสมนสิการ” ไม่ใช่ “อโยนิโสมนสิการ” [อวิชชา-โมหะ] คือ ด้วย “ปัญญาญาณ” ไม่ใช่ “อวิชชา” นั่นเอง การไม่หมั่นเพียรในการพัฒนาตนเองที่ค่อยๆ ก้าวไป ย่อมเกิด “ปัญญาเห็นธรรม” ได้ยาก เพราะเห็นธรรมย่อมเห็นชีวิตตามเป็ฯจริงแห่ง “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์” ต้องรู้เห็น “สังขภาวะแห่งพุทฺธะ” จริงๆ ไม่ใช่แค่การกล่าวกันลอยๆ เล่นๆ ตามสมมุขนิมิตเท่านั้น ทฤษฎีนั้นเขียนสั้นๆ แต่ภาคปฏิบัตินั้น ใช้เวลาฝึกฝนอีกยาวนาน ถึงจะบรรลุผลนิพพานได้จริง มีคนจำนวนมากเข้าใจผิดๆ ว่าการนุ่งห่มผ้าเหลือง ผ้าขาว จะทำให้บรรลุธรรมวิเศษได้ จนทำให้เกิดความอาการฟุ้งซ่าน สำคัญตนเองผิดว่าได้บรรลุธรรมวิเศษแล้ว เสียสติไประหว่างเส้นทางปฏิบัติ เป็นบ้าคนเดียวยังไม่พอ ยังขยันหาเพื่อนร่วมเดินทางเข้าไปอีก โดยบกพร่องการใช้ปัญญาและเหตุผลอย่างถูกวิธีด้วย “โยนิโสมนสิการ” แต่กลายเป็น “อโยนิโสมนสิการแห่งอวิชชา” นั่นเอง

ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น คือ ปฏิบัติได้ยาก ทั้งรู้ผลได้ช้า เพราะผู้ปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่มีกิเลสหนาเป็นพิเศษ บุคคลที่จะบรรลุผลนิพพานได้ จึงต้องเป็นคนมีความมุ่งมั่นในการกิจอย่างสูงโดยธรรม นั่นคือ “กุศลจิต” มองโลกในแง่ดีอย่างสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นอยู่เสมอ ประการสำคัญ ต้องประกอบด้วยปัญญาและการคิดอย่างถูกวิธีมีเหตุมีผลที่ถูกต้องตาม “กฎธรรมชาติ” จริงๆ ที่เรียกว่า “อริยสังขาร” [อริยสังข ๔-เหตุผลในกาลทั้ง ๓-อทัปปัจจยตา = สัมมาทิฏฐิ อันเป็นปฏิปักษ์ต่อ อวิชชา ๔-อวิชชา ๘] นอกจากนี้ บุคคลผู้จะบรรลุธรรมวิเศษได้นั้น สภาวะแห่งจิตต้องเป็นเลิศและประเสริฐเหนืออื่นใด นั่นคือ “อนุตตรियะ ๓” ได้แก่

- (๑) “ทัตสนานุตตรियะ” คือ การเห็นอันเยี่ยมในภาพองค์รวมแห่งธรรมทั้งปวง
- (๒) “ปฏิบัติทานุตตรियะ” คือ การปฏิบัติอันเยี่ยมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันยิ่งใหญ่
- (๓) “วิมุตตานุตตรियะ” คือ การพ้นอันเยี่ยมที่เข้าถึงเป้าหมายอันประเสริฐได้จริง

ทั้งหลายทั้งปวงนั้น เกิดจากการศึกษาค้นคว้าอย่างรอบด้าน เช่น พหูสูต ผู้รู้ทั้งหลาย ฟังปฏิบัติโดยสัมมาปฏิบัติใน “หลักมัชฌิมาปฏิปทา” เพื่อให้บรรลุความตรัสรู้ “สังขภาวะแห่งนิพพาน” ด้วย “สัมโพธิญาณ” มันไม่ใช่การมาพูดเอาใจกันเล่นๆ เพราะเป็นเรื่องของการใช้ปัญญาประกอบเหตุผลด้วยการเจริญ “โยนิโสมนสิการ”

มนสิการ” ในทุกขั้นตอน เพื่อมีเป้าหมายในกำจัดความไม่รู้จริงแห่งอวิชชาให้หมดไปจริงๆ อย่างเช่น การบรรยายข้างต้น ธรรมที่นำเสนอในเรื่อง ผู้ปฏิบัติธรรมก็ควรเข้าใจถึง “ขอบเขตของอาณาจักรธรรม” ที่เป็นบริวารทั้งหลายอย่างต้องแท้ [ธรรมย่อยรวมเป็นธรรมใหญ่] เพราะการพูดเขียนบรรยายคำๆ หนึ่ง ช່องว่า แห่งปัญญาที่เกิดขึ้น ก็ต้องรู้จักเติมเต็มให้สมบูรณ์สมมาตร [Complete Symmetry] เต็มระบบและโครงสร้าง แห่งธรรมหรือสภาวะธรรม ที่เป็นปัจจัยร่วมทั้งหลายด้วย เพื่อให้บรรลุอย่างรู้แจ้งในการตรัสรู้ธรรมทั้งหลาย [Enlightenment: สัมโพธิะ-อัสวัภยะ] ดังนั้น ในการเข้าถึงสภาวะดังกล่าวนี้ จึงต้องอาศัยความเข้าใจ ความเชื่อ ความเห็น ที่ดำเนินมาอย่างถูกต้องโดยธรรมเท่านั้น จะเป็นอย่างอื่นมิได้เลย เพราะฉะนั้น ใน ขั้นตอนของการตรัสรู้ธรรมพิเศษนั้น ต้องมีลำดับที่ถูกต้องโดยธรรมเท่านั้น [Right Hierarchy] การมั่วส่งเดช นั้น ย่อมไม่ใช่หนทางแห่งความสำเร็จอันสูงสุดได้ เป็นเรื่องปัญญาล้วนๆ ที่ต้องเกิดในภูมิแห่งอริยะหรือโลกุตระเท่านั้นเช่นกัน [Supramandane States: โลกุตระภูมิ] ไม่ใช่โลกียะแต่ประการใดอีกเลย

ดังนั้น ผู้จะมีสามารถแห่งปฏิเวธรู้แจ้งแทงตลอดใน “โลกุตระธรรม” ทั้งปวงได้นั้น จึงต้องบำเพ็ญ กุศลบุญบารมีอันยิ่งใหญ่จริงๆ ถึงจะบรรลุธรรมพิเศษในแต่ละขั้นได้ โดยสามารถเข้าถึงขั้นสูงสุด คือ “สัจ ภาวะแห่งนิพพาน” อันเป็นภาวะแห่งความว่างเปล่า [อนัตตา-สุญญตา] ที่จิตหลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่น ในขันธ ๕ นั่นคือ “อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์” พร้อมด้วยการหลุดพ้นจากสังกิเลสทั้งหลาย ที่อยู่ในชุด “โส กะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส” นั่นเอง ก็คือ มีปัญญาในการกำจัดมูลเหตุแห่งการเกิดอุบัตติของ อุปาทานขันธทั้งหลายอย่างต้องแท้ให้ได้ เมื่อจิตไม่ติดยึดใน “ขันธ ๕” ดีแล้ว บรรดากิเลสทั้งหลายย่อมหมด สิ้นไป จิตอยู่ใน “สภาวะแห่งจิตประภัสสร” [อุเบกขา-เอกัคคตาแห่งสมาธิ โดยปราศจากนิเวรณ] ได้จริง ย่อมเกิดฤทธิ์เดชแห่งพลังจิตในคุณวิเศษบางประการได้พร้อมด้วย “ปัญญาญาณ” [Intuition] หรือ “ปรีชา ญาณ” [Intellect] และทำให้สามารถเจริญวิปัสสนาภาวนาได้ถูกต้องโดยธรรม และเกิด “ปัญญาเห็นธรรม- ธรรมจักขุ-ดวงตาเห็นธรรม” [The Eye of Truths] จนสามารถบรรลุถึง “ปัญญาตรัสรู้” โดย “สัมโพธิญาณ” [Enlightenment] ได้ในที่สุด มรรคย่อมเกิด ผลย่อมเกิด นิพพานย่อมเกิด ตามลำดับแห่งการปฏิบัติธรรมนั้นๆ กล่าวโดยสรุป ในการเจริญภาวนาภาวนาเพื่อใช้ “ศีล-สมาธิ-ปัญญา” กำจัดกิเลสทั้งปวงออกไปจากจิต เพื่อให้เกิด “ปัญญาญาณ” และให้บรรลุมรรคผลนิพพาน ตามกำลังภูมิปัญญาของตน.

